

AIRPORT

REVIEW

5/2001 Maj/May ISSN 1509-9733

GDĄSK-TRÓJMIASTO AIRPORT

Morskie nagrody
im. J. Conrada
**Maritime Awards
of J. Conrad**

Korupcja jest
jak hydra
**Corruption Is
Like a Hydra**

Ślady żydowskie
w Gdańsku
**Jewish Traces
in Gdańsk**

ZEGAR MISTRZA HANUSZA

The Clock of Master Hans

Na naszym kontynencie znanych jest kilka starych zegarów astronomicznych. Pojawily się one w Europie na przełomie XIV i XV wieku. Do najstarych należy zegar gdański, znajdujący się w Kościele Mariackim. Prawdopodobnie jego pierwowzorem jest zegar w katedrze w Lund w pd. Szwecji (zegar zamontowano tu już na początku XIV w.), a niedoskonałą kopią zegar w Pradze, który pochodzi z 1490 r.

Autorem zegara gdańskiego i praskiego był torunianin Hans Düringer. Wraz z synami przez siedem lat zajmował budowę zegara. W 1470 r. zegar, mający 14 m wysokości, został ukończony. Składa się z trzech kondygnacji: kalendarium, planetarium i teatru figur. Mechanizm zegara zaprogramowany został na 75 lat i faktycznie zatrzymał się w 1554 r. Dopiero w 1983 r. powołano w Gdańsku komitet do rekonstrukcji zegara. 16 marca 1987 r. zegar ponownie ozdobił wnętrze kościoła.

Najciekawszym elementem zegara jest tzw. teatr figur. Jego zwieńczenie stanowi starotestamentowe drzewo wiadomości dobrego i złego, o wysokości 2,5 m. Wokół drzewa owinięty jest wąż. Po obu stronach drzewa stoją biblijni rodzice. Ewa trzyma w lewej ręce sznur. Pociąga za niego co kwadrans, a wtedy słychać dźwięk dzwonka. Naprzeciwko Ewy stoi Adam, który trzyma w ręce niewielki młotek. Co godzinę Adam uderza młotkiem w dzwon tyle razy, ile przypada na aktualną godzinę. Obie figury naszych przodków mają po 1,6 m.

Trochę niżej Hans Düringer umieścił dwie platformy w kształcie balkonów: małą i dużą. Każdego dnia o godz. 12.00 nad małym balkonem otwierają się niewielkie drzwiczki i wychodzi stamtąd czterech ewangelistów. Następnie otwierają się drzwiczki ponad dolną platformą i ukazuje się w nich 12 apostołów. Przez chwilę stoją w bezruchu, tak jakby chcieli, aby wszyscy ich sobie dokładnie obejrzel, po czym znikają w otworach po drugiej stronie.

Centralną część zegara to planetarium, którego tarcza, zgodnie z obowiązującą w tamtych czasach konwencją, zbudowana jest według skali 24-godzinnej. W skład planetarium wchodzi trzy tarcze: godzin (południe jest u góry, a północ na dole), ze znakami zodiaku oraz faz księżyca. Na jednej z tarcz namalowany jest smok, unoszący się wśród obłoków i gwiazd.

Trzecia, największa kondygnacja to kalendarium katolickie. Jego centralną część stanowi tarcza o średnicy ok. 2,7 m. Zawiera ona blisko 3000 różnych informacji, m. in.: litery dzienne oznaczające dni tygodnia, daty w systemie rzymskim, skrócony kalendarz z wykazem świąt, daty nowiu z lat 1463–1538, cykl słoneczny – 28-letni, cykle księżycowe, lata przestępne oraz wiele innych, choć dziś już bezużytecznych informacji.

Several old astronomical clocks are known to exist in our continent. They appeared in Europe at the turn of the 14th and 15th centuries. One of the best-known of them is the Gdańsk clock, in St. Mary's Church. Its prototype is probably the clock in the cathedral of Lund in southern Sweden (the clock was installed here already at the beginning of the 15th century), and its imperfect copy is the clock in Prague dating from 1490.

The clocks in Gdańsk and Prague were made by Hans Düringer from Toruń. He and his sons spent seven years constructing the clock. In 1470, the 14-meter-tall clock was completed. It consists of three levels: calendar, planetarium and theater of figures. The clock mechanism had been programmed for 75 years and it did stop in 1554. Only in 1983 a committee for the clock reconstruction was appointed in Gdańsk. On March 16th, 1987, the clock was reinstalled to embellish the church interior again.

The most interesting element of the clock is the so-called theater of figures. Its top is the Old Testament tree of the knowledge of good and evil, 2.5 meters high. A serpent is wound around the tree. On both sides of the tree stand the Biblical parents. Eve holds a rope in her left hand. She pulls it every quarter thus ringing the bell. Adam stands opposite Eve and holds a small hammer in his hand. On the hour Adam strikes the bell with the hammer as many times as the number corresponding to the current time. Both figures of our first parents are 1.6 m tall.

A bit lower, Hans Düringer placed two platforms in the shape of balconies: a small and big one. Every day at noon over the small balcony opens a little door and four Evangelists come out. Next, the little door above the lower platform opens and 12 Apostles appear in it. For a moment all stand motionless as if they wanted everybody to see them in detail, afterwards they disappear in the openings on the other side.

The central part of the clock is the planetarium whose dial, consistently with the medieval convention, is constructed on a 24-hour scale. The planetarium consists of three dials: the time dial (moon is up and midnight – down), the zodiac dial and phases of the moon dial. One of the dials is decorated with a painting of a dragon, flying up amidst clouds and stars.

The third, uppermost level is the Catholic calendar. Its central part is a dial with a diameter of approx. 2.7 m. It contains some 3000 items of various kinds of information, for example: day letters signifying the days of the week, dates in the Roman system, an abridged calendar with a list of saints, dates of the new moon in 1463–1538, a 28-year solar cycle, moon cycles, leap years and many more, today useless, pieces of information.

Wojciech Lygaś

Fot. Krzysztof Kamiński